

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. LXXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

A verbis, vnum bonum esse virtutē: nullum certē sine virtute: & ipsam virtutem in parte nostri meliore, id est, rationali positā. Quid erit hęc virtus? iudicium verū, & immotum: ab hoc enim impetus veniet mentis, ab hoc omnis species, quæ impetum mouet, redigetur ad liquidum. Huic iudicio consentaneum erit, omnia quæ virtute contacta sunt, & bona iudicare, & inter se paria. Corporum autem bona corporibus quidem bona sunt, sed in totum non sunt bona. His ²⁷ pretium quidem erit aliquod, ceterum dignitas non erit: magnis inter se interuallis distabunt, alia maiora, alia minora erunt. Et in ipsis sapientiam sectantibus ²⁸ magna discrimina esse, fateamur necesse est. alius iam in tantum profecit, vt contra fortunam audeat attollere oculos, sed non pertinaciter: cedunt enim nimio splendore præstricti. alius in tantum, vt possit cum illa conferre vultum: si iam peruenit ad summum, ²⁹ & fiducia plenus est. Imperfecta necesse est labent, & modo prodant, modo sublabantur, aut succidant. Sublabentur autem, nisi ire & niti perseverauerint: si quidquam ex studio & fideli intentione laxauerint, retrò eundem

B est. Nemo profectum ibi inuenit, vbi reliquerat. Instemus itaque, & perseveremus. plus quàm profligauimus, restat: sed magna pars est profectus, velle proficere. Huius rei conscius mihi sum: volo, & totā mente volo. Te quoque instinctum esse, & magno ad pulcherrima properare impetu video. Properemus. ita demum vita beneficium erit: alioqui mora est, & quidem turpis inter fœda versantibus. Id agamus, vt nostrum omne tempus sit. non erit autem, nisi prius nos nostri esse ceperimus. Quando contingeret contemnere vtramque fortunam? quando contingeret omnibus oppressis affectibus, & sub arbitrium adductis, hanc vocem emittere? Vici. Quem vicerim, quæris? Non Perfas, nec extrema Medorum, nec si quid vltra Dahas bellicosum iacer: sed auaritiā, sed ambitionem, sed metum mortis, qui victores gentium vicit.

EPIST. LXXII.

C

DIFFERT petitionem Lucilij. ex occasione, differri à nobis Boni studium: malè. huic vni, omiſſis aliis, vacandum est. Nihil incidere, quod impediāt, Sapienti quidem: aliqua Proficienti. Discrimen inter utrosque. Externa nec addere, nec demere Sapienti, semper se contento.

QUOD quæris à me, liquebat mihi, ¹ sic rem edidiceram: sed diu non retentaui memoriam meam. Itaque non facilè me sequitur. quod euenit libris ² situ coherentibus, hoc euenisse mihi sentio: explicandus est animus, & quæcumque apud illum deposita sunt, subinde excuti debent, vt parata sint quoties vsus exegerit. Ergo hoc in præsentia differamus: multum enim operæ, multum diligentia poscit. Cum primum longiore in eodem loco speraui moram, tunc istud in manus sumam. Quædam enim sunt, quæ possis & ³ in cisis scribere: quædam ⁴ lectum, & otium, & secretum desiderant.

D 27. PRETIUM ERIT ALIQUOD.] *Stoicè dicta, dignatio. Nam inter Adiaphora quoque discrimen, & alia estimationem, alia reiectionem habent. Manuduct. 11. Dissert. XXII.*

28. MAGNA DISCRIMINA ESSE.] *Explicauit Manud. 11. Dissert. IX.*

29. ET FIDUCIÆ PLENUS EST.] *Hæc sic legenda, & distinguenda, vtiliter monuit ibidem.*

EPIST. LXXII. 1. SIC REM EDIDICERAM.] *Erasmi lectio, nec longe nimis à libris. Muræus, si reminisceret, suo iure & more. Meus & alios scripti: Si rem edificarem per se, sed non retractaui. Fecerim: liquebat mihi scire, modò edificere (vel edicere) possem. sed diu. Quid? imò aliter: liquebat mihi, si remeditari possem: & rem attingi. Remeditari, vt Reminisci.*

2. SITU COHERENTIBVS.] *Quod facile in illis voluminibus.*

3. IN CISIO SCRIBERE.] *A Pinciani sagacitate est, cum libri ferè, in cisis. Est autem cisisum vehiculi genus: & vult quedam per iter aut gestationem etiam scribi. Quis damnet? at quidam libri, in circo: nec id malè. vbi omnia vocibus strepunt, & auocatio multiplex est: atque aiunt sic facta esse. Iulium Casarem, qui inter spectandum epistolis libellisque legendis, aut rescribendis, vacabat: auctore Tranquillo.*

4. LECTVM ET OTIVM.] *Quieti isti & otiosi, non sellis sedebant olim, vt nos, sed plurimum in lectulo erant, semi tamen lecti. Ouidius:*

Non hæc in nostris, vt quondam scribimus hortis,
Nec consuecte meum lectule corpus habes.

Plinius

rant. nihilominus his quoque occupatis diebus agatur aliquid, & quidem totis. nūquam enim non succedent occupationes nouæ. scriamus illas: itaque ex vnâ exeunt plures: deinde ipsi nobis dilationem damus. Cum hoc peregero, toto animo incumbam: & si hanc rem molestam composuero, studio me dabo. Non cum vacaueris, philosophandum est: omnia alia negligenda, vt huic assideamus. cui nullum tempus fatis magnum est, etiam si à pueritiâ vsque ad longissimos humani aui terminos vita protenditur. Non multum refert, vtrum omittas philosophiam, an intermittas. non enim vbi interrupta est manet, sed eorum more, quæ intenta dissiliunt, vsque ad initia sua recurrit, quod à continuatione discessit. Resistendum est occupationibus: ⁵ nec explicandæ, sed submouendæ sunt. tempus quidem nullum est parum idoneum studio salutari. Atqui multi ⁶ inter illa non student, propter quæ studendum. Incidet aliquid quod impediatur: non equidem eum, cuius animus in omni negotio lætus atque alacer est. Imperfectis adhuc interfcinditur lætitia: ⁷ sapienti verò contextitur gaudium, nullâ rumpitur causâ, nullâ fortunâ: semper & vbique tranquillum est. Non enim ex alieno pender, nec fauorem fortunæ, aut hominis expectat: domestica illi felicitas est. exiret ex animo, si intraret. ibi nascitur. Aliquando extrinsecus, quo admoneatur mortalitatis, interuenit: sed id leue, & quod summam cutem stringat. Aliquo, inquam, incommodo afflatur: maximum eius illud bonum, est fixum. Ita dico, extrinsecus aliqua sunt incommoda, velut in corpore interdum robusto solidoque, eruptiones quædam pustularum, & vlcuscula: nullum in alto malum est. Hoc, inquam, interest inter ⁸ consummatæ sapientiæ virum, & alium procedentis: quod inter sanum, & ex morbo graui ac diutino emergentem. cui sanitatis loco est, leuior accessio. Hic, nisi attendit, subinde grauatur, & in eadem reuoluitur. Sapiens recidere non potest, ⁹ ne incidere quidem amplius. Corpori enim ad tempus bona valetudo est: quam medicus etiam si reddidit, non præstat. sæpe ¹⁰ ad eundem quem aduocauerat, excitatur: animus semel in totum sanatur. Dicam quomodo intelligas sanum. si se ipse contentus est, si confidit sibi, si scit omnia vota mortalium, omnia beneficia quæ dantur petunturque, nullum in beatâ vitâ habere momentum. ¹¹ Nam cui quid accedere potest, id imperfectum est: cui quid abscedere potest, id imperpetuum est. cuius perpetua futura lætitia est, is suo gaudeat. Omnia autem quibus vulgus inhiat, vltro citroque fluunt. Nihil dat fortuna mancipio: sed hæc quoque fortuita tunc delectant, cum illa ratio temperauit ac miscuit. hæc est etiam quæ externa commendat, quorum audius vsus ingratus est. Solebat Attalus hac imagine vri: Vidisti aliquando canem missa à domino frustra panis aut carnis aperto ore captantem? quidquid exceperit, protinus integrum deuorat, & semper ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis. quidquid expectantibus fortuna proiecit, id sine vllâ voluptate demittimus, statim ad rapinam alterius erecti & attenti. Hoc sapienti non euenit: plenus est. etiam si quid obuenerit, securè excipit, ac reponit. lætitiâ fruitur maximâ, continuâ, suâ. Habet aliquis bonam voluntatem, habet profectum, sed cui multum desit à summo?

Plinius lib. v. epist. Visus est sibi iacere in lectulo suo, compositus in habitum studentis. Adde supra, epist. LXVII.

5. NEC EXPLICANDÆ.] Id est, non disponendæ per tempora, & digerendæ sunt: quod faciunt tamen homines seriosi.

6. INTER ILLA NON STUDENT.] Inter vana, officia, tristitias. Studere autem, est philosophari Stoicâ linguâ. Ego in Manuduct. II. Dissertat. 1.

7. SAPIENTI VERÒ CONTEXTITUR GAUDIUM.] Est dogma Porticus, Sapientem semper in gaudio esse, explicatum Manuduct. III. Dissert. V.

8. CONSUMMATÆ SAPIENTIÆ.] Iterum hic discrimina perfecti Sapientis, & incobati, videnda plene Manud. II. Dissert. IX.

9. NE INCIDERE QUIDEM.] Arguitur in vocibus venisset, Neque recidere in eundem, nec incidere in alium.

10. AD EUNDEM QUEM ADVOCAUERAT.] Sensum Muretus, opinor, secutus (nam libros minime) edidit: quem excitauerat, aduocatur. At ego leui mutatione libros tuos: ad eundem qui aduocauerat. Idem qui ante à vocauerat, reuocat, & redire in morbo redeunte iubet. Excitatur autem, ob subitam, aut in tempestiuam, vel noctu uocationem.

11. NAM CUI QUID ACCEDERE.] Atque, cui aliud (aliq, aliquid) accedere potest: certissime. Duo dicit. Sapientem in perpetuo gaudio & fiducia: quare? quia nihil accedere potest, quamuis turbidum, quod turbet. quare etiam? quia nihil decedere, quod minuat vel abrumpat. Itaque sequentia legenda, vt edidi auctoribus libris.

A summo? hic deprimitur alternis, & extollitur, ac modò in cælum alleuatur, modò deferretur ad terram. Imperitis ac rudibus, nullus præcipitationis finis est: in Epicurèum illud chaos decidunt inane, sine termino. ¹² Adhuc est genus tertium eorum qui sapientiæ alludunt: quam non quidem attigerunt, in conspectu tamen, & ut ita dicam, ¹³ subiectu habent: hi non concutiuntur, ne defluunt quidem: nondum in sicco, iam in portu sunt. Ergo cum tam magna sint inter summos imosque discrimina, cum medios quoque sequatur fructus suos, sequatur ingens periculum ad deteriora redeundi: non debemus occupationibus indulgere. excludendæ sunt: si semel intrauerint, in locum suum alias substituent. Principiis illarum obstemus. melius non incipient, quam definent.

EPIST. LXXIII.

B PHILOSOPHOS non esse contumaces. Parere magis, & amare Principes, quam illos ambitiosos, aut Palatinos. Nam isti appetunt, inuident, semper inquieti, & sæpe irati. Illi autem, amant, quia in quiete sub iis sunt, & tales sunt, id est bonarum mercium pleni. Imputant etiam hoc beneficium, etsi pluribus contingat. Hortatur deinde assurgere ad Virtutem, id est Deum. Nam Sapientem (Stoica superbia) vel illi parem.

E RRARE mihi videntur, qui existimant philosophiæ fideliter deditos, contumaces esse ac refractarios, & contemptores magistratuum ac regum, eorumve per quos publica administrantur. E contrario enim, nulli aduersus illos gratiores sunt: nec immeritò. nullis enim plus præstant, quam quibus frui tranquillo otio licet. Itaque hi, quibus ad propositum bene viuendi aditum confert securitas publica, necesse est auctorem huius boni, ut parentem colant: multo quidem magis, quam illi inquieti, & in medio positi, qui multa principibus debent, sed multa & imputant. quibus nunquam tam plenè occurrere vlla liberalitas potest, ut cupiditates illorum quæ crescunt, dum implentur, exsariet. Quisquis autem de accipiendo cogitat, oblitus accepti est. nec vllum habet malum cupiditas maius, quam quòd ingrata est. ⁵ Adice nunc, quòd nemo eorum qui in republicâ versantur, quos vincat, sed à quibus vincatur, adspicit: & illis non tam iucundum est, multos post se videre, quam graue, aliquem ante se. Habet hoc vitium omnis ambitio: non respicit. Nec ambitio tantum instabilis est, verum cupiditas omnis: quia ⁶ incipit semper à fine. At ille vir sincerus ac purus, qui reliquit & curiam,

12. ADHUC EST GENVS TERTIVM.] *Et hæc explicata Manud. III. Dissert. IX.*

13. SUB ICTV HABENT.] *A sagittariis, qui emissuri telum ad scopum; etsi nondum emisserunt. Alij à gladiatoribus petunt, iam ferituris. Parum est, de sensu liquet, vel ex Seneca similibus locis. De Benefic. II. cap. XXIX. De Vir. beat. cap. XII. Ad Marciam, cap. IX. Adde hoc Lucani:*

— quod nolles stare subiectu

Fortunæ, quo mundus erat Romanæq; fata,
Coniux sola fuit.

Ad Pompeium dicit, qui solam Corneliam extra bella habuit.

EPIST. LXXIII. I. CONTVMACES ESSE AC REFRACTARIOS.] *Crebra obiectio in Stoicos, propter magnitudinem sermonis atque animi, & quia terribilia calcabant. Epicæterus IV. Dissert. cap. VII. At ista verba contemptores legum efficiunt. Quæ verò verba legibus obedientiores reddunt? Lex non est, quæ fertur à stultis. & tamen vide quo-*

modo ad illa etiam se aptent & efficiant paratos. *Plura lege: & apud me, si lubet, Manuduct. I. Dissert. XV.*

2. QUIBVS AD PROPOSITVM BENE VIVENDI ADITVM.] *Libri scripti serè, quibus altum ad propositum bene viuendi confert: meus & quidam, quibus alterum. Quod probem. nam primum aditum confert cuique voluntas sua, & studium, alterum hæc publica securitas, quia datur & licet.*

3. IN MEDIO POSITI.] *Non seducti, & à turbâ remoti, ut philosophi.*

4. MVLTÀ ET IMPVTANT.] *Quia officia & ministeria Principibus exhibent, qui in actu. Nihil inscribere possunt otiosi.*

5. ADIICE NVNC, QVOD.] *His similia aut gemina vide II. De Benef. cap. XXVII. & III. De Irâ, cap. XXX. & XXXI.*

6. INCIPIT SEMPER A FINE.] *Finis vnus, est initium alterius. Hoc cupitum habeo? aliud cupio, & sit series infinita.*

7. GRA-